

№ 1., 1925/26.

4.

Č II-6

7. IX.

3

COMEDIA

V O-
a-

Đana Petrović, koja nam je дошла из сплитског позоришта (као Mara) и Milošević-Gњатићева (Ivanica) у Bartulovićevu „Bijednoj Mari“ у Београду.

Đana Petrović, koja nam je došla iz split-skog pozorišta (kao Mara) i Milošević-Gnja-tićeva (Ivanica) u Bartulovićevoj „Bijednoj Mari“ u Beogradu.

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник *Никола Б. Јовановић*. Власник Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Знате ли?...

Знати ли Ви шта то значи: две пуне године, без прекида, сваког понедеоника без иједне паузе, издавати један модерни позоришни лист? Колике су то муке са надлежним, са публиком, са самом штампом, која би требало да има највише разумевања за овакове ствари. Па чак и са нестрпљивим глумцима и нервозним редитељима, по некад! На терену који је вулкановит, али се тресе и измиче испод ногу на један трагикомичан начин, где би се човек најрадије ухватио за кукове и са сузама очајања у очима вришао од смеха.

Наша *Comoedia*, специјално, морала је водити борбу на свима тим фронтовима, борбу која се заоштравала услед дон-кихотски упорне навале непријатеља нашег позоришног листа и истрајности малог броја његових пријатеља, који су прегли да нашој позоришној уметности и нашој земљи сачувају једну од наших најлепших едиција. Без увијања речи ћемо разлог, који шкрипу кола чини јачом него би требало да буде и него је обично у овој земљи и под нашим поднебљем. Разлог који није ни мало уметнички, али који стоји чврсто као гранит, испречен као неки Бабин Зуб или друга која стена, коју треба: или разорити динамитом, одједном, или полако и поступно минирати, па да се и не осети како је нестало.

Постоји од некуд уверење да је *Comoedia* чисто спекултивно предузеће, које својим издавачима доноси баснословне приходе, а они се пренемажу и: 1. не дају лист онакав какав би се могао издавати на неком острву Утопија, бољи од луксузних париских и лондонских издања, а за цену од неколико динара, којих број не премаша оскудну бушменску рачуницу (познато је да Бушмени броје на прсте, и то само до пет); 2. „Бескичмени“ су и не декларију се отворено ни за једну струју ни котерију, како у књижевности, тако и у административној сфери и, чак у глумачкој средини; и 3. опрезни су у простирању хонорара, десно и лево, т. ј. не могу да задовоље свакога коме падне на памет да закуца на врата касе „Илустрације“. Кратко речено, трагедија је *Comoedia* што је не издаје какав сиротан идеалиста, коме није потребно сиротињско уверење, да докаже своје стање и који се, према томе, сме усудити имати куражи и да простирају хонорар.

Истина је да *Comoedia* издају људи који не притеежавају сиротињско уверење, али ти људи, у исти мањ, *Comoedi-*

diu не сматрају спекултивним предузећем, пошто су одлучили да са својим листом зађу и у трећу годину издајења, и поред 80.000 динара досадашњег дефицита, који се не може накнадиши у данашњим приликама ма како лист био уређен и технички обремењен. То је врло добро познато и позоришним управама двеју наших првих позорница у земљи, али ни оне ту ништа не могу, и поред најбоље воље, јер не могу бити јаче од прилика и услова у нас. (Овде апстрактујемо прошлу управу Народног Позоришта, која је ишла директно на то да лист угуси, иако је лист није стао ни једне паре динарске, већ падао Позоришту као поклон с неба). Те прилике су, на пример, данас такве, да смо принуђени, за ову сезону, обуставити наше загребачко издање *Comoedije*, латиницом, које је и у Загребу и у Београду и у Европи, подударношћу својим са београдским издањем очигледно доказивало, да смо ми један народ и да гредемо истим културним идеалима, доказивало у најкритичнијим моментима, у Загребу и у Београду. Сада Загреб, само зато што не може да гарантује раствање од цигло 700 примерака (у кући и у граду!) мора да се одрекне једне богате илустроване ревије и да се задовољи једним скромним листићем, тачно за половину, тачно за 16 страна мањим, са свега пет до шест јадних слицица у тексту са клишетима на оних јединих 16 страна, а који публику стаје иши новац. Управа Загребачког Казалишта свесна је губитка који трпи престанком загребачког издања *Comoedije*, али је немоћна пред очајним приликама; а „Илустрација“, издавач *Comoedije*, ове године нема воље да буде онолики Мецена колико је то била прошле године. Јер напокон корисно је, може бити, да се уоче извесне разлике и да се неко време таљига са два позоришна листа, од којих један носи универзалан назив *Comoedia* и може себи дозволити луксуз да буде лист општи и за целу земљу и за све позорнице, док се други зове „Хрватска Позорница“ и принуђен је, силом прилика, ограничити се само на Загреб. Нама је ове године сврха да одржимо и побољшамо наше београдско и, у исти мањ, универзално издање, које нам напокон мора бити и прече. Уосталом, у овоме тренутку, ма колика потреба за једним универзалним листом била велика, она за Загreb није толико акутна, колико је, на пример, била акутна у прошлој сезони, када смо ми храбро издржали.

У данашње време позоришни лист је таква једна ствар да, ако је нема, мора се измислити, створити: пример Загребачко Казалиште са својом „Хрватском Позорницом“. И нека данас стане *Comoedia*, у Београду би несумњиво изишао други који позоришни лист, који би изгледао од прилике исто онако, како су изгледали и сви позоришни листови пре *Comoedije*, као што данас изгледа „Хрватска

Luka Botić

Лука Ботић, романтичар из доба хрватског препорода, који је 1861. г. први пут издао романтичан епски спев „Биједна Мара”, од које је г. Ник. Бартуловић начинио своју драму.

Luka Botić, romantičar iz doba hrvatskog preporeoda, koji je 1861. g. prvi put izdao romantičan epski spev „Bijedna Mara”, od koje je g. Nik. Bartulović načinio svoju dramu.

Г. Нико Бартуловић, управник сплитског Народног Позоришта и аутор драме „Биједна Мара”, која се 5 септембра 1925. г. први пут даје у Београдском Народном Позоришту.

G. Niko Bartulović, upravnik splitskog Narodnog Pozorišta i autor drame „Bijedna Mara”, koja se 5 septembra 1925. g. prvi put daje u Beogradskom Narodnom Pozorištu.

Luka Botić

Лука Ботић, романтичар из доба хрватског препорода, који је 1861. г. први пут издао романтичан епски спев „Биједна Mara“, од које је г. Ник. Бартуловић начинио своју драму.

Luka Botić, romantičar iz doba hrvatskog preporoda, koji je 1861. g. prvi put izdao romantičan epski spev „Bijedna Mara“, od koje je g. Nik. Bartulović načinio svoju dramu.

Г. Нико Бартуловић, управник сплитског Народног Позоришта и аутор драме „Биједна Mara“, која се 5 септембра 1925. г. први пут даје у Београдском Народном Позоришту.

G. Niko Bartulović, upravnik splitskog Narodnog Pozorišta i autor drame „Bijedna Mara“, koja se 5 septembra 1925. g. prvi put daje u Beogradskom Narodnom Pozorištu.

Позорница", — сеам ако би се нашао који љубитељ — финансијер-меџена. Међутим, љубитељи-финансијери обично имају неки опипљив интерес за излажење листа који они финансирају. Ми пак, издавачи *Сомоедије*, опипљивих интереса немамо: нити што купујемо нити продајемо Позоришту, не претендујемо ни на какав положај у Позоришту ни у државној администрацији, не пишемо комаде које хоћемо да намегнемо Позоришту, не тражимо славу, нити тражимо првенство у каквој клики, не стварамо котерије. Не пишемо ни књиге, иако то није богзна како тешка ствар у данашње време. Зато мислим: ипак је најбоље да ми, какви смо да смо, и даље издајемо позоришни лист, који ће и ове године морати бити „бескичмен“, иако боље уређен, јер ћемо се трудити.

„Бескичмен“! Па забога, сваки позоришни лист мора бити „бескичмен“, јер је сваки позоришни лист по природи својој — информативан. Позоришни лист не може бити критични лист. Јер унесе ли оштру критику и разлије ли жуч уместо мастила у своје писање о позориштима и њиховом пословању, престаје добијати информације и нема услова опстанка. И нехотице, позоришни лист помаже позоришне управе, и тако је у целом свету. И позоришне управе помажу, што више могу, позоришне листове, јер они су највећа реклама позоришту, — и тако је у целом свету. Само је један лист у целом свету, београдска *Сомоедија*, која је успела да за две године окупи око себе сва позоришта у Југославији, све глумце и све пријатеље уметности у Краљевини, само је тај лист био изузетак: нашла се чак једна управа престоничког театра која га је прогонила. Један балкански парадокс који је, надамо се, угинуо за свагда доласком културних људи у Храм на Позоришном Тргу.

„*Сомоедија*“ неће ни даље припадати ни једној клици ни једној котерији, у колико их има, у колико их буде било и где их буде било. Услед тога, може бити, неће имати све оне дугине боје које лист могу чинити хиперинтересантним услед примесе жучне полемике, ситних интрига и крупних скандала: неће бити толико румени од гњева, жутила од зависти и зеленила од злобе. Али ће се у њој увек довољно наћи племенитог узбуђења, кадгод буду упитању виши интереси позоришне уметности и свих наших позоришта у целој земљи. Када је прошле сезоне културни скандал на Позоришном Тргу у Београду постао сувише саблажњив, *Сомоедија* је умела да изиђе из резерве за љубав виших и највећих интереса.

Ми ћемо се радовати, ако успемо да око *Сомоедије* окунимо све живе снаге које раде на болјитку и напредовању наше позоришне уметности и, кадгод буде могућно, тра-

жићемо компромис, да би се дало мања свакој струји да протече и задере и запенуши у овоме кориту реке уметности. А њихово је да им воља и снага буду јаке и животворне. Издавачи ће вршити своју скромну и тиху дужност и даље: одржаваће пловидбу на тој чудној реци; уредници ће, по својим скромним силама, багеровати и пилотски обилазити спрудове, а сваки ко нема страха, и без мане је, и има добре воље да се вози, нека се слободно навезе на гостољубиву реку. Уједињеним силама избегаваћемо вртлоге. Хоће се само љубав за ствар. И опет, и само љубав. Знате ли и то?

H. J.

Разговор са г. М. Предићем у почетку нове сезоне и боље среће

Почетак нове позоришне сезоне прекинуо је један тежак кошмар, који је морински давио престонички театар последњих неколико месеци. У дванаестом часу уклоњен је један управник, који је из чисто партиских разлога дошао на место, које бар за последњих четврт века није знало за партизанство. И нико није зажалио. Позориште, после једне непотребне и ружне епизоде, наставља свој развитак онде где је стало пре неколико месеци, после познатог „пуча“ на Позоришном Тргу.

Сматрали смо за дужност да се обратимо — у неприлици смо да кажемо „новом“, у неприлици смо да кажемо „старом“, па ћемо рећи: — првом управнику београдског Народног Позоришта, г. Милану Предићу, молбом за најважнија обавештења како, за она која се дају у почетку сваке позоришне сезоне, тако и за оно што би било ново с погледом на промењену ситуацију у кући.

Наша честитања

— На првом месту, дозволите ми, господине управниче, да Вам честитам, како Кући коју Ви представљате тако и Вама лично, зато што је Вашим постављањем тријумфовао један здрав принцип у нашем театрском животу. Тражећи од Вас, у име читалаца *Сомоедије*, интервјују, молим Вас да наставимо оданде где смо стали, прошле сезоне. Јер ово последњих неколико месеци не постоји, или постоји само као једна корисна поука и горка лекција.

КРЕАТОРСКЕ АМБИЦИЈЕ ДАНАШЊЕ УПРАВЕ

Г. Предић је рекао:

— Ми смо се развијали до извесног ступња и довели смо театар до оног стадиума, када је његов апарат потпуно комплетиран, јер има и драму и оперу и балет, — да можемо имати уметничких креаторских амбиција, које се одвајају од школе и имитовања страних, а на чему је, у многоме, морао остати наш рад до сада. Једна од тачака тог програма самосталног уметничког рада је огледање наше снаге на доследној уметничкој обради, у позоришном погледу, свега изврнога народнога у нас:

Voja Jovanović kao Adel u Bartulovićevoj „Bijednoj Mari“, u beogradskom Narodnom Pozorištu.

Foto: Al. Simić, Beograd.

Voja Jovanović kao Adel u Bartulovićevoj „Bijednoj Mari“, u beogradskom Narodnom Pozorištu.

Б. Шо: „Св. Јованка“ на Загребачкој сцени. Хинко Нучић у улози надбискупа рајмског.

— Atelier „Tonka“, Zagreb. —

B. Shaw: „Sv. Ivana“ na Zagrebačkoj sceni. Hinko Nučić u ulazi nadbiskupa reimskog.

народне драме, народне музике, па чак и народне игре. Надам се да ћемо, у овој сезони, у томе погледу имати успеха, јер осим неколико изворних драма које уносимо у репертоар — међу којима и најновија конта Ива Војновића *Пролог ненаписане драме* — обновићемо народни репертоар режиским поправкама, које су већ, и по правцу у коме су рађени *Наход*, *Урошева Женитба*, *Кајање*, *Нар. Посланик*, добиле карактер једног озбиљног режиског напора. — У музичи имаћемо зацело премијеру *Сутон*а од г. Христића, један балет од српског аутора и један балет са уношењем наше народне шансе не само у музику, већ и у спољну оперу. Скице за тај балет, који је замишљен још 1924. г. у јесен, отишле су на париску изложбу. Уопште у режији, колико год је то могуће с обзиром на укус шире публике (који треба опрезно неговати) и с обзиром на инвестиције у декору и костиму, на павике и традиције, Народно Позориште трудиће се да дође до једног могућег решења режиског проблема, а то је *симплификација* — упрошћавање — средстава, а појачање глумачких елемената. Прошле године је покушано то чак са једном модерном друштвеном драмом, *Илићевим „Кајањем”*.

МАЊЕЖУ ЈЕ ВРЕМЕ ПРОШЛО....

— Шта, по Вашем мишљењу, највише смета Управи у вашем раду, а што ваља да се чује и да се зна?

= Народно Позориште има једну сметњу, која му донекле кочи рад, а то је тескоба зграде. Она се осећа не само у недостатку простора за вежбе, већ и за реквизите; о сваку салу, о сваку собу, отимају се драма, опера и балет. Ансамбл Народног Позоришта мора у престоници да имаовољно људства за све оне гране уметности које се негују у њему, и оно производи више него што може приказати публици у једној згради. Због тога се технички лакше ствари износе у Манежу, који је постао позориште не само за један извесан крај Београда, него и за извесну публику. Међутим, то решење с Мањежом не може бити ни дефинитивно ни најсрећније. Његове дрвене инсталације морају се оправљати, и тиме већ три године почиње сезона у Нар. Позоришту. Затим, Мањеж нема конструкцију надбину, па се, поред све захвалности коју му дuguјемо, мора признати, да је његово време прошло.

ОПЕРА И КОНСЕРВATORИЈУМ

— Намеће се питање зидања Опере, које је обећано још пре две године од стране надлежних, — прихватио је г. Предић и наставио: — Зидање конзерваторијума, од кога постоји један мали гачетак у виду једногугла, који је примио електричну централу позоришта, решило би тешкоће простора и док се не сазида опера. Зграда конзерваторијума која се подиже одмах до позоришта, на терену који припада позоришту, дала би сво-

је сале оркестру, хоровима и балету за вежбу, свој сутерен за ручни магацин и друге просторије за друге потребе позоришта, па би се тако наша позоришна уметност могла донекле да првуче до зидања опере.... Природно је да се зидање опере не може решити олако, јер ћемо ту зграду зидати за будућност и за престоницу Краљевине. Према томе, питање конзерваторијума је, за сада, оно што се може остварити скромнијим средствима и брже. Загреб, као што је познато, има једно скоро готово популарно позориште у Франкопанској улици и, у томе погледу, срећнији је од Београда.

ЧВРСТА ФИНАНСИСКА ПОЛИТИКА

— Финансиско стање?

= Финансиско стање било је често предмет дискусије и занимало је публику, при чему се није довољно ухватио моменат, да је позориште повећавало своје потребе и своје особље из године у годину: оно је морало, за неколико година само, од путујућег позоришта у „Касини“ са 15—20 драмских глумача да постане престоничко позориште. На пример: балет са својим ансамблом почeo је да се, у ствари, образује пре једно две године; оркестар је морао да се појача и мораће се још појачавати (кад изведи „Аиду“ или „Лоенгрину“). Управа позоришта поднела је буџетски предрачун, који обухвата све те потребе и којим се материјално стање позоришта стабилизира на једној линији, од које се може врло незнатно одступати....

КОМПЛИМЕНАТ ПУБЛИЦИ И ПОЗОРИШТУ

= ....Београдско позориште има једну одлику — без сваке нескромности с наше стране — да је само себи образовало публику опрезном репертоарском политиком, од које се не сме одступати не само због прихода него и због контакта, који треба да има са публиком.

У АЛУЗИЈАМА — МОЈОМ КРИВИЦОМ — И КРЕДО

— Желео бих знати Ваше мишљење, г. управниче: да ли се одступило од традиционалног правца као и од линије коју ваља држати с обзиром на увек бољу будућност... Мислим последњих месеца.

= Бесумње је било неких смелости у том погледу, као и сувишног поуздана у литературу и идејну вредност извесних дела, која нису могла освојити публику ни за минималан број представа. Наравно, у томе се и најискуснији може преварити, али не неколико пута. Народно Позориште, у једној средини у којој су заступљени сви могући слојеви публике, почев од малог трговца из паланке до доктора права из Париза, мора имати еклектички репертоар. У њему се мора играти „Сеоска Лола“ и *Бернارد Шо*, паралелно. Оно што треба оба ова репертоара да

Макета позоришног сликара Јов. Бијелића за декор I. чина („На сплитском пазару“) Бартуловићеве „Биједне Маре“, у београдском Н. Позоришту.

Maketa pozorišnog slikara Jov. Bijelića za dekor I čina („Na splitskom pazaru“) Bartulovićeve „Bijedne Mare“, u beogradskom N. Pozorištu.

Бијелић: макета за III. чин „Биједне Маре“ („На Клису“), у Београду.

J. Bijelić: maketa za III. čin „Bijedne Mare“ („Na Klisu“), u Beogradu.

Б. Шо: „Света Јованка“ на загребачкој сцени: 1. Стјепан Шулентић у улози „Модробрадог“ — 2. Мато Грковић као Дико.

— Foto: Atelier „Tonka“, Zagreb —

оправда и сједини — то је бесумње глумачки и режиски успех. Најкад, не може се наћи ниједан прави позоришни посетилац, мада кње културе био, који не воли и сам да се прошета кроз све степене драмске литературе.

ЛИЧНЕ ПРОМЕНЕ?

— Сад једно тугаљиво питање: о личним променама с погледом на почетак нове сезоне и с обзиром на свршетак старе и отварање нове ере, а после свег оног што се догодило недавно у овој кући?

— Бесумње ће их бити. Али је мој принцип *инак*: употреба постојећег особља и искоришћење свију и пружање прилике свима да дођу до израза. При оваквом еклектичном репертоару то је, са мало добре воље, увек могућно.

Питијски, зар не?

ШТА ЂЕМО ГЛЕДАТИ У НОВОЈ СЕЗОНИ?

— А тај еклектички репертоар? Како ће он изгледати?

— Репертоар идуће сезоне садржаће нека дела, која су давно кандидати за извођење, као на пример: Шекспиров *Јулије Цезар*, па *Фигаровљева женидба*, *Зимска бајка*, *Борис Годунов* и *Лоенгрин*, а од нових: *Св. Јованка* од Б. Шоа, Пиранделов комад *Шест лица траже писца*, *Гас* од Кајзера. Даће се и *Порто Ришева Амуроз*. Од домаћих писаца имаћемо, као новост, *Војновићево Пролог ненаписане драме*, затим *Пуковника Јелића* од Мил. Предића, *Смрт Уроша V* у преради Ристе Олавића, па један комад Мите Димитријевића, евентуално *Пиротање* (који представља студију најсавршенијег београдског друштва и имао је леп успех у Загребу поткрај прошле сезоне). Од Загрепчана узети су у обзор: *Косор*, *Беговић*, *Крлежа*, *Димоцић* и *Кулунџић*; од руских писаца ступиће бесумње *Њу* од Ослипа Димова. Од старих комада симпатичних публици помишља се на репризе *Тодора од Сталаћи*, на *Шокицу*, и т. д.

ГОСТОВАЊА

— Јесте ли уговорили каква гостовања?

— У опери имаћемо *Ријавецу* на сталном гостовању, који ће, према томе, у ствари, бити члан наше Опере; затим, гостовање *Скупјевски*, добро познати тенор, а већ сад су у изгледу, од страних, тенориста *Ествиг*, баритон *Бакланов* и, врло вероватно, тамо на пролеће, *Шаљапин*.

КРЕЖ ЈЕ НЕМИНОВАН

— Чује се да ћете морати вршити неке оправке у згради?

— Јест, оправке су неминовне. Оне ће се журно вршити у току сезоне, употребљавајући за то и дан и ноћ. Оне су препне на кружном хоризонту, на конструкцији портала и на инсталацији за чишћење прашине, као и на грејању.

— А у Мањежу?

— И тамо, а трајаће до месец дана, тако да ће Мањеж за публику бити затворен двадесетак дана. У осталом, тамо се не би могле ни вршити неке веће оправке, јер би оне стале скупо, а по закону о грађевинама на преправку једне државне зграде не сме се потрошити више од половине вредности којом је зграда процењена..

H. Јов.

»БИЈЕДНА МАРА« НИКА БАРТУЛОВИЋА

Поводом премијере у београдском Народном Позоришту 5 септембра 1925. г.

Проблем који је актуелан у свакој генерацији од постанка света, који ће бити актуелан докле год буде човека на земљи, и живота, и живе васељене. Љубав, несрећна љубав. Ромео и Јулија јављаће се у свима варијантама, докле год буде лепе књижевности међу људима. Оцеви и деца, хладни разум и врела кров која кључа и пенуше се, и ствара живот, и креће свет. И докле год буде друштва и његова морала, и чаршије и њених обичаја и вековних навика, за које млада заљубљена срда неће да знају...

„О немој, Мелко, јади Мару клети,
јер Мара јесте несрећна девојка..“

Него г. Нико Бартуловић, управник сплитског Народног Позоришта и скроз позоришни човек, није сео да на даскама решава проблеме. Он је из историје наше југословенске књижевности извадио епски спев *Луке Бошића*, песника из хрватског препорода, његову дирљиву „Биједну Мару“ и адаптирао је за позорницу. Да нас за једно позоришно вече, када смо од суворих реалности живота побегли у свет илузија, па не мислимо каква је ситна телалница овај прозаични живот, гане, да нас троне и расплаче злим удесом двоје младих, љубавним јадом четворо младих, несрћом коју дертли севдах једног ашик-момчета и ђул-девојчице баца на главу многих људи, близких људи, најрођенијих, који, кад се катастрофа догодила, трљају очи, као пијани, и вриштећи од јада, простиру се по тlima, уразумевши најзад да од севдаха горег јада нема и да се, понекад, и умире од љубави. Од камене соде, као Кулунџићева куварица у „Поноћи“ или, ето као овде, отмено, у манастиру сплитских колудрица, у који родољубиви и катонски сувори бабојко, сплитски патриције, затвара своју кћер, биједну Мару, да се опамети и заборави свог Адела, помамно и лепо Туре са Клиса.

Мусоргскога „Сорочински сајам“ (II. чин) у загребачком Казалишту. Сцена В
Уљанишчева.

— Фото: Атеље „Тонка“, Загреб. —

Musorgskoga „Soročinski sajam“ (II. čin) u zagrebačkom Kazalištu. Scena V. Uljaniščeva.

— Foto: Atelier „Tonka“, Zagreb —

Мара љуби Адела, и Адел љуби Мару, а Мару куне туркињица Мелка, јер и она воли Адела. Али како видите, није само Мара несрећна девојка... Мелка воли Адела, али Мелку љуби, безнадежно је љуби, певач Ботулија, нежна песничка душа; хришћанин воли Туркињицу, али Туркињица воли другог — његовог побратима, младог Турчина Адела. А старији сметају да се те неродољубиве љубави остваре: диздар са Коњицом, отац Мелкин, жели да помогне кћери и подбада и подло интригира, свирајући на верској жици, и успева да отац Марин самостанским хладним зидинама раздвоји мило и драго. И још, нежни песник Ботулија, који је још 1574. г. имао пречишћене појмове да две вере не значе и два народа, резигниран са кратковидашу ситних људи и погледа упрта у будућност, без предрасуда, још у XVI. веку пева химне народном јединству позивајући се на језик и на глас крви. И све се то догађа крај чаробнога Сплита, на гиздавим обалама Јадрана, под зрацима нашега сунца. Исувише осећаја да се разнежимо за једно вече, пред отвореном завесом...

Интервју с г. Бартуловићем: писцем

На питање које смо ставили г. Нику Бартуловићу: Какав је однос његове драме са епским спевом истога имена од Луке Ботића, аутор „Биједне Маре“ је одговорио:

— Сачувао сам наслов и спеву дао драмски облик. При томе сам се трудио да задржим што је могуће већи број Ботићевих вераза, јер Лука Ботић је један од најбољих песника нашег препорода, и прилично је заборављен, те заслужује да се за њу, макар и преко сцене, обнови интерес публике. Успео сам да у драму унесем $\frac{1}{4}$ његових стихова; остали су моји. И садржај је у главном сачуван, али пошто је премало драматски, морао сам проширити драму у четири чина.

— Читao сам у издању једне сплитске књижаре Вашу „Биједну Мару“ и, право да вам кажем, заинтересовало ме је како то да после рата, чини ми се 1922. г., пишете за ову нашу поратну и несентименталну публику једну романтично-историјску драму! У стиху, господине!

— Одлучио сам се зато што волим Ботића као једног од најбољих наших из Препорода. Он је још и данас свеж и ведар. Сматрао сам да, у данашњем времену материјалистичке јурњаве, има смисла: добар и добро обрађен пјеснички мотив изнети на бину у облику драме. Јер, уза сву ту нервозну јурњаву модерног времена, публика увијек воли и вазда ће вољети осећај, љепоту и музiku вераза. Код приказивања у Сплиту показало се да се нисам преварио, јер је публика топло примила ствар. И није то било само из локалног патриотизма, јер је и у Осијеку баш тај сенти-

ментално романтични мотив дјеловао најјаче на публику. Што се Београда тиче, веселим се што могу да и у њему изнесем своју драму, јер је Београд, као мало које наше мјесто, кадар да осјети љепоту народне дикције, нар. душе, те једне искрене и увјек свјеже ромнатике. Сем тога, ја сам као и Ботић, дао драми једну специјалну националну ноту и, нарочито на уста пјесника Ботулије, нагласио љубав отаџбине и родног језика, и никад не свладани национални дух и отпор у онда заробљеној Далмацији. — Осим тога, Ботић је писао у десетерцу, а ја сам начинио једанаестерце, јер је десетерац за драму мртав.

Подела у чинове

I. чин: На сплитском пазару. Јивост, извикивање, јурњава, шаренило љубав између Маре и трговчића Адела постаје јаван „скандал“ — предњеним оцем.

II. чин: Код Марине куће. Отац шаље ћерку у самостан; с њом иде и старија сестра.

III. чин: На Клису, код Аделове куће, у ноћи. Адел одбија Мелку, која је по цену образа, дошла пред његову кућу, и Мелка куне Мару. А Ботулија говори нежно: „Немој, Мелко, јадну Мару кletи; — Мара јесте несретна девојка“..

IV. чин: Смрт Марина у самостану, на очима оцу, матери и Аделу, који се покретио и дошао по Мару...

Интервју с г. Н. Бартуловићем: редитељем

— Ви сами и режирајте свој комад. Како се осећа писац Бартуловић у кожи редитеља Бартуловића?

— Ја сам свој комад режирао први пут у Сплиту, а као аутор задовољан сам с редитељем, јер је посве природно да је редитељ био у стању потпуно тачно погодити интенције аутора.

— Моја честитања писцу! Али бих сад лепо замолио редитеља да ми изволи одати тајну: је ли редитељ задовољан аутором?

— Нисам задовољан већ зато што сам аутора на многим мјестима крижао (брисао). Из љубави према Ботићевим верзима аутор је на неким мјестима направио понеке дуљине; а тако исто и из љубави према Сплиту. Међутим, за бину, а нарочито за бину изван Сплита, та је мјеста требало крижати.

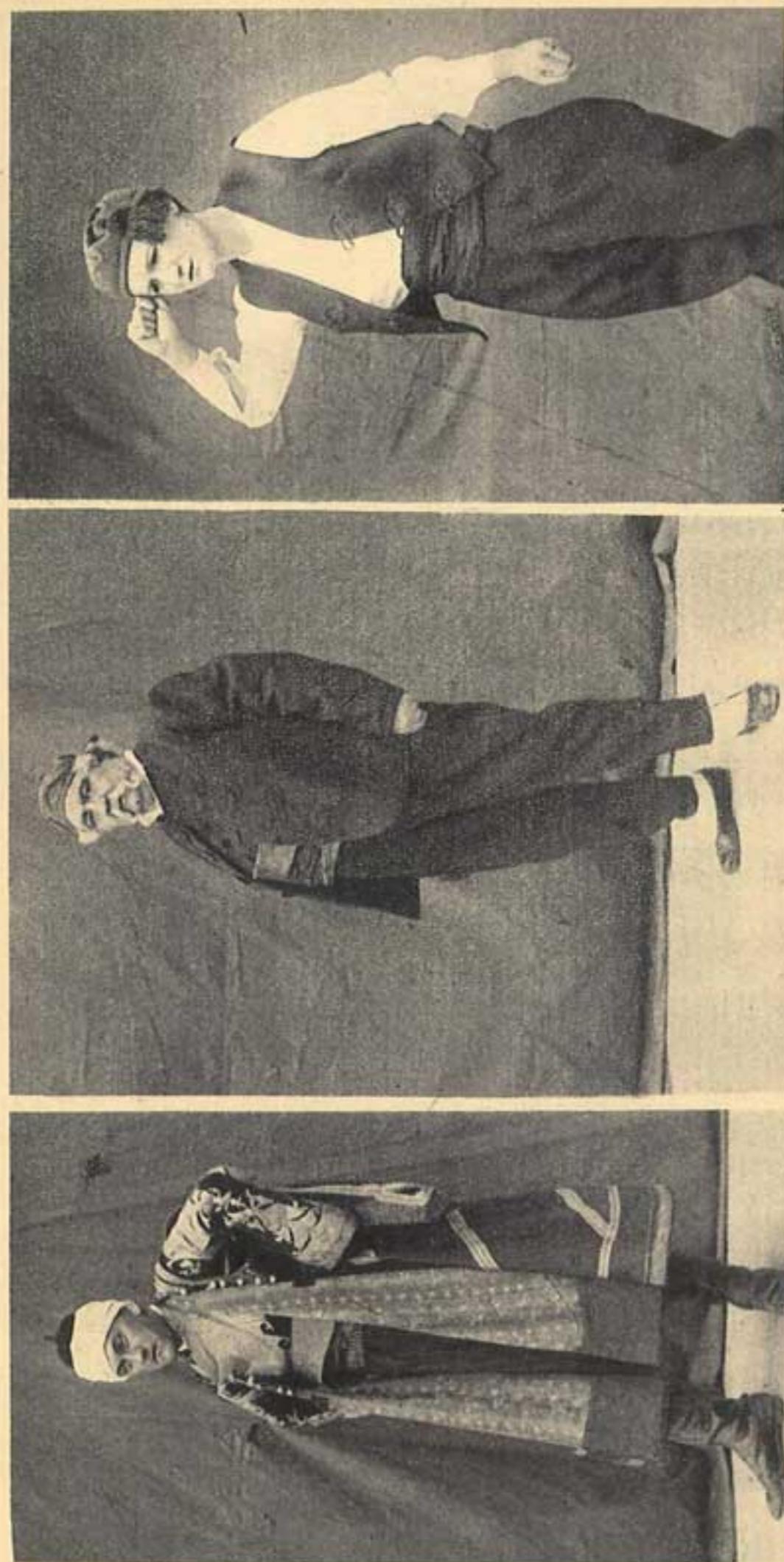
— Да ли бисте ми могли рећи штогод о самој режији, спољној и унутрашњој? Има ли ту каквих нарочитих проблема? Јесте ли имали какве узоре пред очима, нарочито за I. чин, односно режирања маса?

— Нисам ишао ни за каквим узорима, већ ми је главна сврха била дати романтичну драму у романтичном стилу, настојећи да темпо, дуљину и вањску форму режије прилагодим нервима модерног гледаоца. Нарочито сам настојао, да живот сцене одговара увек темпераменту нашег јужњачког амбијента и да пружи што вернију слику добе, као и данашње специјалне сплитске психе...

Бартуловићева „Биједна Мара“ у Београду. Из III. чина, по Клису: 1. Мелка (Лепос. Дугалићева), несрећно заљубљена у Адела, док њу безнадежно воли песник Ботулија (Златковић, песно), и мати Аделова (Арсеновића).

— Foto: Ал. Симић, Београд. —

„Биједна Мара“ Ника Бартуловића на београдској сцени: 1. Стојановић (као Омер); — 2. М. Миловановић (стари Ворник), који је ове сезоне прешао из Сплита у Београд а који је своју улогу креирао још у Сплиту; — 3. Мара Невенка Урбанова (Ивића).

— Foto: Ал. Симић Београд —

— Шта сте учинили да ваш I. чин, диван по себи, не утоне у мртвило и летаргију? Јер терен је клизав и опасно је, ако се по њему шанта: питање вечно код еволуирања група и маса на позорници...

— Проблем живости настојао сам постићи унутарњом живошћу и темпераментом глумаца, без обзира на вањске ефекте...

— Значи да код вас на вашару нема ни бубњева, ни таламбаса, ни алкара, ни игре — осим оне нежне севдалине Аделове?

— Не, нема вањских ефеката, као што рекох. Исто је тако и у осталим чиновима. Главну сам бригу положио на то, да глумцима помогнем дати прави осјећај, тачан тон и настројење које одговара дјелу и што јачој изразитости... А спољна режија је сама по себи жива већ ради шароликости костима и декора и живописности бине, нарочито у I. и III. чину.

— Са колико сте проба у Сплиту извршили на премијеру?

— У Сплиту са 12 проба, а у Београду ће их бити једно петнаестак. Ја сам задовољан.

K. Псеудоним.

Штипско позориште.

Почетак треће сезоне.

Премијера опере „Пајаци“. — Заједнички рад са певачким друштвом „Јединство“. — Оперни репертоар.

У суботу 29. авг. отворена је трећа сезона Штипског Позоришта, премијером опере „Пајаци“. Оперу су спремили капелник проф. Сергеје Михајлов и управник Душан Будимировић, наставни гимназије, као редитељ. Суделовали су чланови Штипског Певачког Друштва Јединства, које је ступило са позориштем у заједницу заслугом управника Будимировића и председника Пев. Друштву Драг. Комарчића.

Солисте: г. г. Андрија Шчербаков, Благородна Буревић, Славко Нетковић, Риста Ђурђичковић, Глигорије Ђурчић и хор, састављен од најотменијих штипских кућа изненадили су пријатно публику, која их је одушевљено примила.

Ово је 201. представа од постанка Штипског позоришта а прва заједничка са Пев. Друштвом, у трећој сезони.

На репертоару су ове опере и оперете: *Верди*: Травијата, *Бизе*: Кармен, *Зајц*: Никола Шубић Зрински, *Коњевић*; *Вилин вео*, *Албани*: Барон Тренк, *Штараус*: Слепи миш.

О драмском репертоару и осталом раду Штипског Позоришта биће говора у идућем броју „Комедије“.

Феријални рад Штипског Позоришта.

У борби са великим материјалним тешкоћама око подизања нове зграде и отплате старих дугова, кренуло је

Штипско Позориште на турнеју по Брегалничкој области и осталим местима Јужне Србије.

Репертоар био је претежно национално-историјски и нешто модерни. Давано је: *И. Војновић*: Смрт Мајке Југовића, *М. Бојић*: Краљева јесен, *Будимировић-Нешковић*: Македонка, *Нушић*: Сумњиво лице, *Флер-Кајаве*: Граф Мишка, *Чехов*: Прошевина.

Позориште је гостовало у Радовишту, Св. Николи, Цареву Селу, Пехчеву, Берову, Виници, Прилепу, Битољу, Охриду, Тетову и Гостивару, док у Ресну и Прилепу резултат није био добар, због слабе заузимљивости приређивачког одбора.

Тешкоће пута, често и воловским колима а и пешице, нису могле сметати овим младим интелектуалцима, који већ трећу годину са својим оснивачем и управником Будимировићем, шире народну просвету и уметност у најзабаченијим крајевима Јужне Србије.

J.-h.

Zagrebačko Kazalište

Почетак сезоне

Sezona u kazalištu na Wilsonovom Trgu започела је 1. septembra Gounodovim Faustom. Prošle седмице давале су се reprize Shawove Svetе Ivane i Musorgskoga Sorocinskog Sajma, а сада долази наред Pirovane Mite Dimitrijevića. Sva su ova djela давана прошле сезоне само по jedanput, tako da су reprize bile тек сада.

Pozornica je tehnički dosta preinacena i usavršena, a нарочито је modernizovana rasvjeta (rampa i osvjetljenje horizonta). Осим тога монтiran је посве нови дрveni под pozornice, на који су položene praktične tračnice за помична kola, što će omogućivati brze promjene gotovo као kod rotacione pozornice (Drehbühne).

Kazalište u Tuškancu nije још започело свој рад, također zbog техničkih preinaka, које су у том казалишту биле од првоке потребе. Тако се потпуно преуређује само gledalište, које ће добити amfiteatralnu konstrukciju, а осим тога nadogradit ће се i povećati pozornica i svi scenski uređaji.

Drama

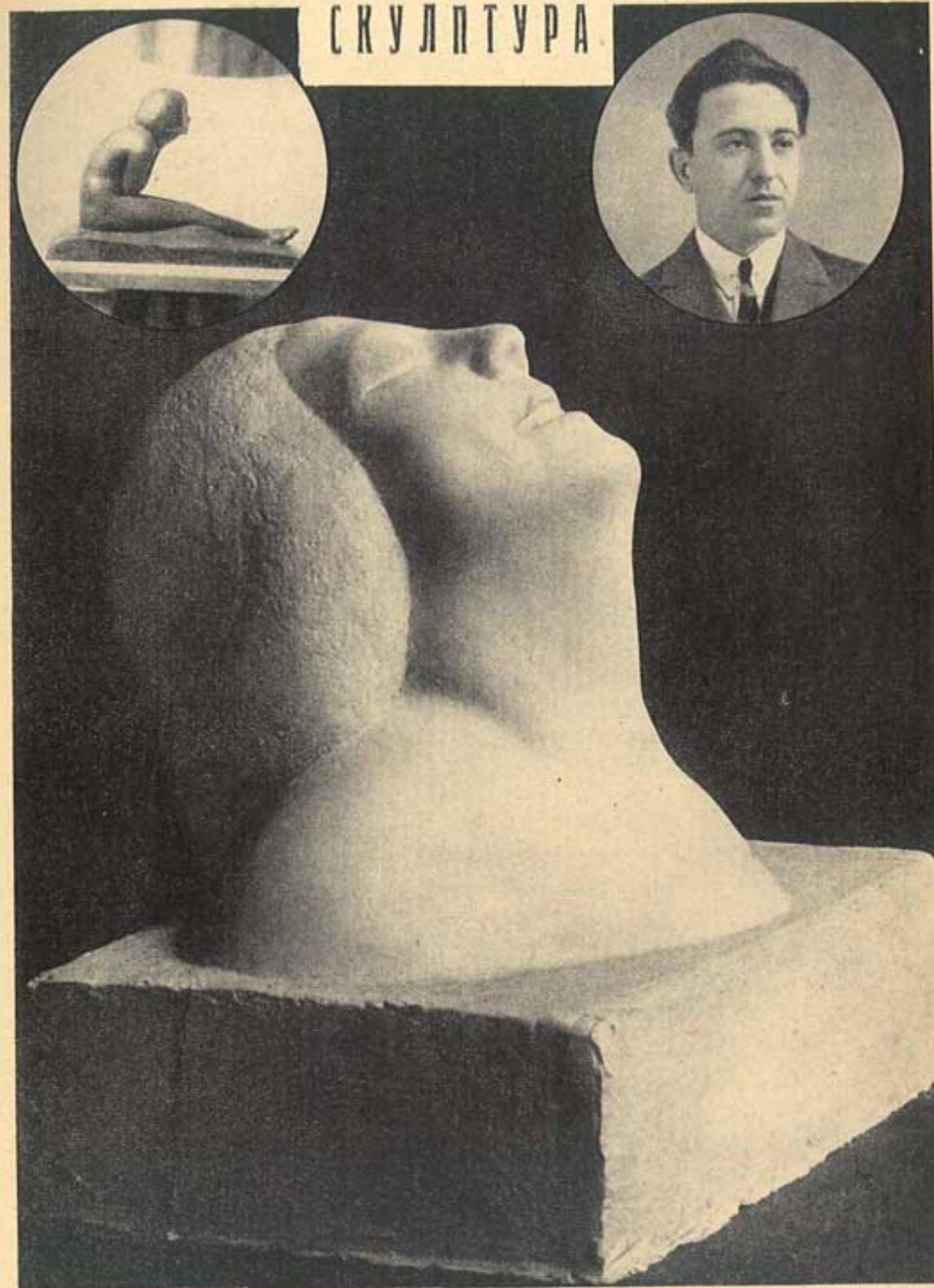
Prva dramska premijera ове сезоне ће biti tragedija „Ecce Homo!“, коју је napisao redatelj i član Narodnog Kazališta g. Tito Strozzi. G. Strozzi je kao književnik veoma dobro poznat u plejadi naših modernih autora по svojim novelama, člancima i pjesmama, а осим тога већ су приказивана tri njegova dramska djela (Alanku, Istočni grijeh i Zrinski), od којих је нарочито tragikomedija „Istočni grijeh“ postigla znatan uspjeh. U

У Лондону је учињен покушај да се „Хамлет“ даде у модерним савременим костимима: 1. Дух Хамлетова оца у данској униформи; — 2. Полоније, Лаерт и Офелија; 3. Краљ (у пиџами и с цигаром) и Хамлет.

U Londonu je učinjen pokušaj da se „Hamlet“ dade u modernim savremenim kostimima: 1. Duh Hamletova oca u danskoj uniformi; — 2. Polonije, Laert i Ofelija; 3. Kralj (u pidžami i s cigarom) i Hamlet.

Млади вајар Риста Стијовић у париском „Јесењем Салону“: 1. Девојчица; — 2. Слика Р. Стијовића; 3. Пољубац.

Mladi vajar Rista Stijović u pariskom „Јесенjem Salonu“: 1. Devojčica; — 2. Slika R. Stijovića; 3. Poљubac.

najnovijoj tragediji „Ecce homo“ obradio je Judu iz Kariota, motiv njegovog izdajstva, držeći se hipoteze, da je Juda izdao Krista iz ljubomore prema Mariji Magdaleni.

Djelo režira i igra naslovnu ulogu sam autor g. Strozz i. Mariju Magdalenu igra gđa Vika Podgorska, a njenu majku gđa Nina Vavra. Inscenacija je od scenografa g. Vasilija M. Uljanjićeva.

Premijera će biti oko 15. septembra, a mi ćemo se na nju osvrnuti iscrivim referatom našeg zagrebačkog dopisnika.

Druga dramska premijera bit će *Izjelica snova* (Le mangeur de rêves) od modernog francuskog dramatičara H. R. Lenormanda, kojega je drama *Promašeni životi* (Les ratés) prije godinu dana doživjela veliki i duboki dojam i na publiku i na čitavu kazališnu kritiku.

„Izjelica snova“ daje se u režiji g. Ive Raića i inscenaciji g. Ljube Babića, a glavne uloge će kreirati gđe Vavra, Hafner-Gjermanović, Savić, te gg. Raić, Sotošek i Grković. Djelo je preveo nedavno umrli mladi hrvatski književnik A. B. Šimić. Ova drama dolazi na repertoar koncem septembra.

Opera

Opera započinje svoj rad mnogim reprizama i „mobilizacijom repertoara“, za kojega je potrebno da se obnovi i osvježi studijem djela, koja su već ranije davana, s jedne strane zbog novih sila u solističkom ansamblu, a s druge strane zbog novoga i povećanoga orkestra. Zagrebački orkestar brojao je posljednje sezone oko 60 članova, a ove sozone angažovano ih je ukupno 75. Na taj način bit će omogućeno, da se orkestar dijeli i da jedan dio sudjeluje kod izvedbe laksih opera u Kazalištu na Wilsonovom trgu, a drugi će dio u isto vrijeme sudjelovati kod izvedbe opereta u kazalištu u Tuškancu. Kod opera većega stila nastupat će orkestar kompletno, a to je omogućeno time, što su izvršene neke promjene u smještaju orkestralnog prostora.

Jedna od prvih premijera bit će *Zenidba Miloševa* od g. direktora opere Petra Konjovića, koja se već prije nekoliko godina davalna u Zagrebu pod imenom *Velin Veo*. Djelo je posve prerađeno, a izvodit će se u novoj po-djeli i novoj inscenaciji. Od domaćih djela dolaze na repertoar reprize *Lhotkinog Mora i Bersinog Ognja*.

O ostalim reprizama i premijerama izvjestit ćemo naknadno.

Kazalište u tuškancu

Prva dramska premijera u kazalištu u Tuškancu bit će *Biraghin* od Arnolda Fraccarolia s g-đicom Boženom Kraljevom u naslovnoj ulozi, a u režiji Josipa Papića. Ovo je djelo u Beogradu već dobro poznato iz svojih mnogobrojnih repriza u Manježu.

Kao prva operetna premijera davat će se duhovita francuska opereta *Cocorico* od Louisa Gannea.

A sad opet igraćemo se lutaka

У прву јесен, кад се небо смрачи, враћамо се увек позоришту. Треба нам души оно парче света на даскама и она лепа илузија, од које плачемо, од које сневамо, којом живимо други наш живот, за све време зимско, док је око нас снег и снег. Треба оним разочараним, уцвељенима и преситим. Деца смо још увек. И сад после лета, после заноса на таласима и песку, у салама од кристала и планинама од четинара, после два врела и лепа месеца, тако ће нам детињски задрхати срце када опет угледамо ону нему дворану са завесом и безброј сијалица, где се триста живота лане започињало, а триста завршавало, некад са музиком и песмом, као у добрим старим комадима, некад уз заједљиви подсмех партера, како кад. То је чаробна наша кутија са луткама. Ту је наш други, неми, подвесни живот, коме ми пљескamo, кога ми волимо и не може нас од њега отгрнути никакав прогрес магичких лампи. Ми смо му верни, као некад поклоник Стендал, кад је са екстазом ушао у Скалу миланску, као у храм светих. Жао ме је само што се у отменој електрици не осећа више мирис карбida што је некад свим нама малим, улево мистериј драмског чина.

Завеса сад ће да се дигне. Дигнуће се над двадесетим веком, нашим, и над веком наших отаца, и над веком криволина и над веком Молијера. Откриће нам можда чак и обале Јонског Мора, све у сандалама и туникама, где старици и старице опевају Зевсове љубави и милоште.

А све је готово, да почне. Кнез Михајлов дом је оживео од пре неколико дана. Сви су на списку и проби. Само прашине нема на партитурама. Њу су одували свежим dahom, глумци и глумице, певачи и цевачице. Одували су је и разбудили на папиру свет слова и тонова. Кућа је забрујала, клавири су пратили, редитељи су потрчали и спремају се за вечери илузије, да нас прену и трону. Лутке наше миле, дошли су опет.

Загледао сам их у очи. Једнима вири Јадранско Море, у зеници, слику су понели на лицу; другима, висине, далеко у зеленилу, над прашином мравињака. Лице им гараво прича, руке им спржене причају, око им весело прича приче о одмору што је прошао. Приче њихове су забавне.

— Чаробна Плитвичка језера, седамнаест вас на броју, шумних у ноћи као каскаде пиринејске, које сам у своме детињству слушала, кад сам ишла сама, у петнаестој години својој, од Мадрида за Женеву, — вас нећу заборавити никад...

Тако говори г-ђа Деса Дугалић, наслонивши сентиментално главу на позоришни зид.

— Ах Мусолини, Мусолини, човече диктаторске вилице и очију крупних и мушких, који си се на мене насмејао,

Са летњег турнеа штипског позоришта по брегалничкој области: Чланови штипског позоришта у женском манастиру Берову у присуству месних власти.

Sa letnjeg turnea štipskog pozorišta po bregalničkoj oblasti: Članovi štipskog pozorišta u ženskom manastiru Berovu u prisustvu predstavnika mesnih vlasti.

Турне штипског позоришта: На Црном Ка-
мену (пут Штип-Царево Село).

Turne štipskog pozorišta: Na Crnom Ka-
menu (put Štip-Carevo Selo).

Емс Симон-Жирар, који ће се ускоро по-
јавити као легендарни јунак Фанфан ла
Тилип, на великом филму Пјера Жила
истога имена, а у серији „киноромана“.
Режира Рене Лепранс.

Aimé Simon-Girard, koji će se uskoro po-
javiti kao legendarni junak Fanfan la Tulipe,
na velikom filmu Pierre Gilles-a Istoga i-
mena, a u seriji „kinoromana“. Režira
René Leprince.

kad сам ономад стала, у костиму за купање, баш испред тебе. Ти си се шетао, отмено диктаторски, на обали Непуљској, са ћерчицом. Имао си беле панталоне и тако фини плави капут. Фотограф ме је снимио. Показаћу г. Бодреру слику. Показаћу свима ову ретку слику где се види само он, Мусолини, његова кћи и ја, или боље рећи ја и Он....

Тако усхићено запева г-ђа Попова, — по ходницима Кнез Михајловим, кад је пријатељски погледате.

— Лутала сам цело лето, немирне душе, по старим градовима далматинским. Спопадала ме је нека необична жеља да обиђем тамнице, где су некад мучили људе. Па да ту останем и ја, по месец дана, да мучим себе. А због чега? И опијала ме је дубровачка мемла, доле испод великолепних двора кнежевских, преко пута цркве Св. Влаха. Силазила сам, све мислећи на Винавера и његове грехе. Тражила сам и за њега тамницу дубоку, са катанцима из Млетака...

Тако ми је, једне вечери дубровачке, поверавала своју летњу тајну, г-ђа Роговска и ту сам тајну опет прочитao малочас на челу, док је прошла елегантно кроз театар, пола жена — пола лутка.

А кад мало час после капелник и редитељ дигну руке, ућутаће се њихови животи и чућемо само један крик, човечански, крик душе која лута и жели напред и заплакаћемо се болно од тог крика.

А знамо ми тај крик. Није он позориште, већ наша савест.

M. Световски.

Новосадско Народно Позориште

Шеснаест у пензију, осталим отказано чланство. Нова лица при-
вући ће публику у позориште

Прошla 1924.—1925. позоришна сезона је завршена 31. јула. — Велики распуст је трајао месец дана. Унутрашњи рад у позоришту је почeo 1. септембра, а прва ће представа бити половином овог месеца.

Нова сезона ће бити у многоме интересантна за новосадску публику. Глумачке снаге су готово све нове. Од прошлогодишње трупе шеснаесторе је отишло у пензију, а осталима је отказано чланство, да би на њихова места дошла лица која још не познаје Нови Сад. На тај начин ће се успети да се постигне веће интересовање за позориштем и код оног дела публике који је пресићен гледањем вечно истих лица, не баш и увек талентованих. Због тога ће се од старих појављивати на сцени и ове године само два, или несумњиво способна ветерена, г.г.: *Динић и Стасић*.

Од познатијих глумаца су ангажовани у драми: г-ђе Прегару, Сибирјакова, Пешровићка; од господе: Михаило Ко-

вачевић, Јован Геџ, Дујан Биљуш. У оперети је ангажована за примадону г-ђицу Е. Микулићева, а за субрету г-џа Михлова. Поред г. Клеменчића, ангажован је и г. П. Кокошовић за оперетног комичара. За другог диригента је ангажован г. Р. Рајхенић, ранији директор Музичке Школе у Сомбору.

У идућем броју донећемо кратки нацрт репертоара за ову сезону.

B. Бојски.

Др. Гавела долази

Прошле сезоне, када се почело поговарати да директор драме у Загребу, г. др. Бранко Гавела, долази у Београд, свима искреним пријатељима нашег театра лакнуло је, и почело се с најведријим поуздањем гледати у будућност нашег театра. Када је пак г. Предић отишао са свог положаја, питање о доласку дра Гавеле престало је само по себи и постојати, јер куд би једна дилетантска управа могла радити са једним озбиљним уметником, великим стручњаком и човеком високе културе као што је др. Гавела!

Повратком г. Предића питање је постало акутно. Сада пак загребачки позоришни лист „Хрватска позорница“ јавља о доласку дра Гавеле као о свршеној ствари. Обратили смо се тим поводом управнику г. Предићу, који је изјавио нашем уреднику да су преговори, који су са г. Др. Гавелом прошле сезоне вођени, за време његова управничкога, обновљени, да је ствар перфектна сем неких мањих тешкоћа које ће се преће, тако да ћемо, за једно месец дана, имати новог директора Драме.

Уредништво Comoedie изражава своје нарочито задовољство што је ова ствар свршена и честита г. Предићу што је успео испословати, да први театр у земљи добије и првог и најбољег директора Драме којега имамо.

J.

У Затишју

У уторак се у београдском Народном Позоришту даје премијера младог драмског писца г. Св. Дојчиновића, инжењера. Комад је с певањем, из ратног времена, из позадине. Режира г. Гинић.

Ова је ствар поднесена управи београдског Народног Позоришта још пре две године, а на репертоар га је ставила прошla управа.

О овом ће комаду бити речи у идућем броју Comoedije, у толико пре што се за сада писац бави ван Београда.

Бр. 4-17

Б. Шо: „Света Јованка“ на загребачкој
сцени. Вика Подгорска у насловној улози.

B. Shaw: „Sveta Ivana“ na zagrebačkoj
sceni. Vika Podgorska u naslovnoj ulozi.

— Foto: Atelier „Tonka“, Zagreb —

Одговорни уредник Никола Јовановић Власник „Илустрација“ Београд. Годишња претпљата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik, Nikola Jovanović. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd. Godišnja pretpłata 180. dinara; polugodišnja 90 dinara; trimesečna 45 dinara. Pretpłata se šalje u Beograd, Kosmajska 22. „Makarije“ A. D. Zemun.